

Vaka Sunumu

SUÇA YÖNELEN ÇOCUK VE AİLESİ İLE ÇALIŞMA: EKOLOJİK SİSTEM PERSPEKTİFİ ÇERÇEVESİNDE ÖRNEK BİR VAKA SUNUMU

Working with the Juvenile Delinquents and Their Families: A Case Study in Frame of Ecological System Perspective

Ural NADİR*

*Uzman Psikolog, SHÇEK
Ankara Aile Danışma Merkezi Müdürlüğü,
uralnadir@gmail.com

ÖZET

Çocuk suçluluğu ve suça sürüklenen çocuklar konusunda yapılan çalışmalar ile ilgili literatür incelendiğinde “çok sistemli” bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Bu noktada ekolojik sistem perspektifi, bireyleri, aileyi ve ailenin içerisinde bulunduğu sistemleri ve sistemler arası etkileşimleri anlamak, değerlendirmek açısından önemli bir araçtır. Bu çalışmanın amacı

ekolojik sistem perspektifi çerçevesinde çocuk mahkemesi tarafından Ankara Aile Danışma Merkezine gönderilen bir vakayla yapılan çalışmanın sunulmasıdır. Makalenin son bölümünde ekolojik sistem perspektifi çerçevesinde yapılan bu çalışmanın değerlendirilmesi olumlu ve eksik yönleri ile tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Ekolojik sistem perspektifi, çocuk suçluluğu, sosyal hizmet*

ABSTRACT

Rewieving the literature on studies of juvenile delinquency and juvenile delinquents reveals a “multi-systemic” approach. At this point, ecological system perspective is an important tool to understand and evaluate persons, family and the systems which the family is in and interaction among systems. The aim of this study is to present the study held with a case that is sent from Juvenile Court to Ankara Family Counselling Center. In the final part of the article, this study held in the ecological system perspective is discussed including positive sides and missing points

Key Words: *Ecological system perspective,, juvenile delinquency, social work*

GİRİŞ

Ülkemizde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 15.07.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile suça sürüklenen ve/veya korunma ihtiyacı gösteren çocukların korunması, haklarının güvence altına alınması ve refah düzeylerinin artırılması amaçlanmaktadır. Kanunda çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; korunma ihtiyacı olan çocuk, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu; suça sürüklenen çocuk, kanunlarda suç olarak

tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu, kastetmektedir (Çocuk Koruma Kanunu, Md.3).

Çocuk Koruma Kanununda, “çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye yönelik bir tedbir” olarak tanımlanan danışmanlık tedbirinin (ÇKK, Md. 5) buradaki kısıtlı tanımı, Danışmanlık Tedbir Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğde (2008) “Danışmanlık tedbirlerinin kapsamı, çocukların bedensel, zihinsel, psiko-sosyal, duygusal gelişimini desteklemek, okul, aile ve sosyal çevresi ile uyumunu güçlendirmek ve yeteneklerine uygun bir meslek sahibi olarak hayata hazırlanmalarını sağlamak amacıyla okul başarısızlığı, okuma yazma bilmeme, okul devamsızlığı gibi eğitim sorunlarının çözümüne yönelik faaliyetler ve okul başarısını artırma; madde kullanımı, davranış bozukluğu, cinsel istismar, ergenlik sorunları, öfke kontrolü, sosyal beceri sorunu, aile içi iletişim problemleri, ailede parçalanma, ailede çocuğun değeri konusunda yeterli duyarlılığın olmaması, ailenin göçe bağlı sorunları gibi konularda korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuğu, aileyi ve çocuğun bakımından ve eğitiminden sorumlu kişileri bir arada sistematik bir şekilde ele alan, suç ve mağduriyetin tekrarlanmasını engellemek üzere riskleri ve koruyucu önlemleri değerlendiren ve normal gelişimi destekleyen, müdahale eden, psiko-sosyal ve eğitimsel destek hizmetleri olarak uygulanır” biçiminde yeniden formüle edilmiştir.

Danışmanlık tedbiri için sorumlu kuruluşlardan biri de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak gösterilmektedir.

Bu çalışmanın amacı ekolojik sistem perspektifi çerçevesinde çocuk mahkemesi tarafından Ankara Aile Danışma Merkezine danışmanlık tedbiri kararı ile gönderilen bir vakayla yapılan çalışmanın sunulmasıdır.

TEORİK ÇERÇEVE

Çocuk suçluluğu ve suça sürüklenen çocuklar ile çalışma konusunda literatüre bakıldığında günümüz sosyal hizmetinin de geldiği yere paralel olarak çok sistemli bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Bu noktada sadece bireye (çocuk) bakmak yerine, bireyin içinde bulunduğu sistemleri de (aile, okul, arkadaşlar vb.) incelemek, sistemlerin birbirleriyle etkileşimlerine bakmak sosyal problemi görmek için gerekli görülmektedir (Acar ve Acar 2002: 30; Erkan, Bağlı, Sümer ve Ünver, 2001). Ekolojik sistem perspektifi yukarıda bahsedildiği gibi bireyler arası ve bireylerin içinde bulunduğu sistemler arası etkileşimleri anlayabilmek için önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır.

Ekolojik sistem perspektifi çerçevesinde yapılan bir değerlendirme iki önemli noktadan oluşmaktadır. İlk nokta zayıf ve güçlü yönlerin tespiti diğer nokta da ihtiyaç duyulan hizmetlerin belirlenmesidir. Ekolojik sistem perspektifi doğrultusunda yapılacak bir değerlendirmemüdahale planı yedi aşamadan oluşmaktadır (Plas, 1981; akt. Chung ve Pardeck, 1997). Bu aşamalar, sisteme giriş (İlk görüşmelerin yapılması, güven ilişkisinin kurulması ve ilk etapta ki gerekli bilgilerin toplanması), ekolojik

haritanın çıkartılması (Bireyin hayatında rolü olan tüm sistemlerin bireyle ilişkisi ve kendi aralarındaki ilişkiler göz önüne alınarak irdelenmesi ve bir harita çıkartılması), ekolojik haritanın değerlendirilmesi (İşlevlerini yerine getiren ve getiremeyen sistemlerin tespiti), değişim vizyonunun yaratılması (İhtiyaçların belirlenmesi, müdahale planının aile ile birlikte hazırlanması), koordinasyon ve iletişim (çıkarılan ekolojik harita ve müdahale planı doğrultusunda gerekli müdahalelerin aile birlikte hayata geçirilmesi), değerlendirme (süreç içerisinde yapılacak değerlendirmeler) ve sonlandırma (belirlenen hedeflere ulaşıldığında çalışmanın sonlandırılması) olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda ayrıntıları ile ele alacağımız vaka bu sistematik ile ele alınacak ve sunulacaktır.

HİZMETİ VEREN KURULUŞ VE EKİP

Ankara Aile Danışma Merkezi, SHÇEK Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan bir kuruluştur. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği (2007, Md. 4), Aile Danışma Merkezlerini "Toplumun ve ailenin gelişmesi için; bireyin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacı ile koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, gerekirse diğer kuruluşlar ve gönüllülerce işbirliği içerisinde sunmakla görevli bulunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşları" olarak tanımlamaktadır.

Ankara Aile Danışma Merkezi'nde biri müdür olmak üzere beş sosyal hizmet uzmanı ve bir psikolog görev yapmaktadır. Merkez, ağırlıklı olarak eşler arası sorunlar, anne-baba çocuklar arasında sorunlar, tek ebeveynlilik, gençlerde

sınav kaygısı gibi konularda çalışmakta, bunun yanında Kadın Konukevi başvurularını almakta ve değerlendirmektedir. Çocuk Koruma Kanunu uyarınca verilen danışmanlık tedbirleri ile ilgili olarak da, yasada da belirtildiği üzere, dört sosyal hizmet uzmanı ve bir psikolog çocuklar ve ailelerle çalışmalarını sürdürmektedirler.

Yukarıda kısaca teorik çerçevesi aktarılan ekolojik sistem perspektifi çerçevesinde, haklarında oturdukları evin yakınındaki bir tarlayı yakma suçu nedeni ile danışmanlık tedbiri kararı verilen M. T. ve A. T. kardeşler ve ailesi ile SHÇEK Ankara Aile Danışma Merkezi Sosyal Çalışmacısı Selva ŞENGÜL ve Uzman Psikologu Ural NADİR tarafından bir vaka çalışması yürütülmüştür. Bu çalışmada görüşmelerin tamamı yüz yüze ve bireylerin yaşadıkları, çalıştıkları, okudukları yerlerde yapılmıştır. Görüşmeler toplamda yaklaşık sekiz aylık bir süreçte gerçekleşmiştir. Aile ile birlikte veya aile bireyleri ile ayrı ayrı toplam 12 görüşme yapılmıştır. Görüşmeler 60-90 dakika aralığında sürmüştür. Aileden başka çocukların okudukları okulların idarecileri, rehber öğretmen ve bir komşu ile de aile ve çocuklar hakkında bilgi almak ve bilgi paylaşımında bulunmak maksatlı görüşmeler de yapılmıştır. Görüşmeler mesai saatleri dahilinde yapılmıştır.

Yapılan çalışmalar aşağıda ekolojik sistem perspektifi çerçevesinde yedi adımda aktarılmıştır.

VAKA SUNUMU

Sisteme Giriş - İlk Görüşmeler

Aile ile yapılacak ilk iki görüşme ailenin tanınması, kontratımızın yapılması, sürecin kendilerine aktarılmasını

amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ailenin ikamet adresinde ve baba A. T.'nin işyerinde iki görüşme yapılmıştır.

M. T. (8 yaş) ve A. T. (7 yaş) ilköğretim ikinci sınıfa ve birinci sınıfa devam eden iki kardeştir. Ailede M. T. ve A. T.'den başka anne Ş. T., baba A. T., A. T.'nin ilk eşinden olan F. T. (14 yaş) adında bir büyük ağabey ve çiftin ortak çocuklarından C. T. (5 yaş) adında bir küçük kardeş daha bulunmaktadır. Ş. T. ve A. T. evliliği Ş. T.'nin ilk A. T.'nin ikinci evliliğidir. Vaka, danışmanlık tedbiri çerçevesinde merkezimize gönderildiğinde anne Ş. T. hamiledir, baba A. T. ise evden uzak bir mahallede bir inşaatta gece ve gündüz bekçilik yapmaktadır. Anne Ş. T. çocukları ile birlikte Sincan'ın oldukça uzak bir bölümünde mandıraların arasında yola ve diğer evlere uzak bir noktada oldukça olumsuz koşullarda (ilerleyen bölümlerde anlatılacaktır) yaşamlarını sürdürmektedir. Baba A. T. ise haftada bir gün eve uğramakta ve kısa süre kalarak geri işe dönmektedir.

Kendilerine isnat edilen suçta göre F. T., M. T., ve A. T. evlerinin yanında oynarken hemen evlerinin yanında bulunan bir tarlada yangına sebebiyet vermişlerdir. Çocuklardan yaşı büyük olan F. T. hakkında kamu davası açılmış, yaşları küçük olan M. T. ve A. T. hakkında savcılık danışmanlık tedbirine karar vermiştir ve dosya gerekli mesleki çalışmaların yapılması için Ankara Aile Danışma Merkezi'ne gönderilmiştir.

Dosyanın merkeze ulaşmasından sonra en kısa süre içerisinde ailenin yaşadığı eve gidilerek ilk görüşme yapılmıştır. İlk görüşmede henüz okula devam etmeyen C. T. hariç diğer çocukların okulda olduğu öğrenilmiştir. Çocuklar

taşınmalı sistem ile Sincan'daki bir ilköğretim okuluna devam etmektedir. Ailenin yaşadığı ev en yakın yola 2-3 km mesafededir ve özellikle kışları bu yol çamur-balçık haline gelmektedir. Aile buraya, A. T. inşaatta çalışmadan önce buradaki bir mandırada iş bulduğu için taşınmış ve sonrasında ekonomik yoksunluktan dolayı başka bir yere taşınmamışlardır. Ş. T. evin kira olduğunu, 200 lira kira verdiklerini ifade etmiştir. Ev 3 odadan oluşmaktadır. Evde birkaç kanep ve dolaptan başka büyük parça eşya bulunmamaktadır. Ailenin çamaşır makinesi, buzdolabı gibi beyaz eşyaları yoktur. Anne Ş. T.'nin hamile olması ve bir aya kadar doğuracak olması nedeniyle yaşanan yer ayrı bir risk oluşturmaktadır. Evde soba bulunmasına ve kış mevsiminin yaşanmasına rağmen sobanın yanmadığı, elektriğin de borç nedeni ile kapalı olduğu görülmüştür.

Ailenin kendi akrabaları ile ilişkileri çok kısıtlıdır. Şehrin uzak bölümlerinde akrabaları bulunmaktaysa da Ş. T. kendileriyle çok sık görüşemediklerini ifade etmiştir.

Bunun yanında, çocukların okul durumları iyi olmadığı gibi devamsızlıkları da sınırdadır. Anne devamsızlıklarla ilgili olarak yoksulluğunu sebep göstermiş ve çoğu zaman çocuklara beslenme bile hazırlayamadığı için okula gönderemediği bilgisini vermiştir.

Gerek çocuklar gerekse de aile kesinlikle suçu reddetmekte, anne Ş. T. köyde yabancı oldukları için pek sevilmediklerini o nedenle başlarına böyle bir şey geldiğini ifade etmektedir. Çocuklar M. T. ve A. T. de evin yanında oynarken alevleri gördüklerini ve korkup kaçtıklarını anlatmışlar kesinlikle suçla ilgili olmadıklarını belirtmişlerdir.

İkinci görüşme baba A. T. ile çalıştığı inşaatta yapılmıştır. Görüşmede A. T. gece gündüz işyerinden ayrılmadığını o nedenle eve haftada ancak bir kez gidebildiğini, o zaman da sadece üzerini değiştirip, banyosunu yapıp işe geri döndüğünü ifade etmiştir. A. T. her ne kadar sigortalı olarak çalışıyor gözükse de düzenli olarak eline para geçmediğini çocukların ve ailesinin mağdur olduğunu anlatmıştır. Baba A. T. ayrıca köyde yabancı oldukları için pek sevilmediklerini, çocuklarının da aslında böyle bir suça karıştığını düşünmediğini, sadece evin orada oynarlarken yangın çıktığı için ve çocukları korkup kaçtığı için suçun kendilerine isnat edildiğini aktarmıştır. Çocukların hiç birinin daha önce kanunla ihtilafa düşmedikleri de çocuklar ve aileden alınan bilgilerdendir.

M. T. ve A. T. ile yapılan görüşmelerde M. T.'nin evde baskın çocuk olduğu, gerek anne ile gerekse de diğer kardeşleri ile olan ilişkilerinde daha baskın rol oynadığı görülmektedir. Bunun yanında A. T. ise daha çok C. T. ile vakit geçirmektedir. Bunun sebebi olarak M. T.'nin hırçın yapısı olarak düşünülmüştür. Ayrıca ailenin yaşadığı yer itibarıyla sosyal çevrelerinin neredeyse olmasının çocukları da etkilediği anlaşılmaktadır. Evdeki çocukların çevrede oynayabilecekleri hiç arkadaşları bulunmamaktadır. Çocuklar ancak okula gittikleri oranda sosyal çevre ile ilişki kurabilmektedirler. M. T.'nin hırçın yapısı da bu bağlamda değerlendirilebilir.

İlk görüşmelerde ailenin öyküsü alınmış ve ailenin içerisinde bulunduğu durum ve ihtiyacı olan hizmetler aile ile birlikte tespit edilmiştir. Bundan sonra hem aile içerisindeki ilişkilerin değerlendirilmesi yapılmış hem de ailenin içerisinde bulunduğu sistemler ile ilişkilerinin

ve sistemlerin kendi aralarındaki ilişkilerin değerlendirilmesi amacıyla ekolojik haritası çıkarılmıştır. Bunun yanında çocukların yaşadıkları iddia edilen suçun aile ile çalışmada temel noktaya konulması yerine ailenin genel olarak güçlendirilmesi gereğinin daha fazla öne çıktığı görülmektedir.

Ailenin Ekolojik Haritanın Çıkarılması ve Değerlendirilmesi

Aile ile gerçekleştirilen ilk görüşmelerden sonra, aile sistemi ve bireylerin sistemleri haricinde temel olarak çalışılacak dış sistemler, çocukların okul ile ilişkilerinin düzenlenmesi için okul sistemi, ailenin içinde bulunduğu madde yetersizliğin bir süreliğine çözülmesi için sosyal yardım sistemi, anne Ş. T.'nin aile planlaması konusunda yardım alması için sağlık sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Değişim Vizyonu Yaratma

Yapılan değerlendirmelerin sonunda aile ile yeni bir görüşme yapılmış ve anne Ş. T. ve çocuklar ile birlikte ailenin ihtiyaç duyduğu hizmetler tespit edilmiştir.

1. Çocukların okul durumu ile ilgili olarak devam ettikleri okul ile görüşülerek gerekli bilgilendirme yapılarak, okul yöneticilerinin ve rehber öğretmenin farkındalığının artırılmasına çalışılacak ve destek istenmesi amaçlanmıştır.
2. Ailenin içerisinde bulunduğu yoksulluk ve ekonomik yardım ihtiyacı nedeni ile kendilerine (2 çocuk için) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ankara İl Müdürlüğü aracılığı ile aynı nakdi yardım bağlanması teklifinde bulunulması planlanmıştır.

3. Çocuklardan F. T.'nin okul konusundaki isteksizliği, çalışmak istemesi ve anne ve babanın da bu konudaki yetersizlikleri (babanın F. T.'nin çalışma isteğine olumlu yaklaşması) bir risk faktörü olarak değerlendirilmiştir. F. T.'nin ve anne ve babanın bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür.
4. Ş. T. her ne kadar korunduğunu ifade etse de çiftin doğum kontrolü konusunda sıkıntı yaşadıkları açık biçimde görülmüştür. Bu anlamda özellikle Ş. T. ile aile planlaması konusunda bir görüşme yapılması ve sorunun halledilmesi gerektiği düşünülmüştür.
5. Çocukların işlediği suç ve sonuçları ile ilgili olarak çocuklarla görüşme yapılmasının ve farkındalık yaratılmasının gerekli olduğu görülmüştür.
6. Anne Ş. T. ve baba A. T. ile görüşmeler planlanarak etkili anne babalık hakkında rehberlik edilmesinin, problem çözme becerilerinin geliştirilmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Ayrıca baba A. T.'nin yaşadığı bölgede bir iş bulması aile ilişkilerinin yeniden sağlıklı bir noktaya getirilmesi amaçlanmıştır.
7. Ailenin oturduğu evdeki olumsuz koşullar ve evin konumunun da ailenin içerisinde bulunduğu olumsuz duruma katkı yaptığı düşünülmüştür. Bu nedenle aile daha merkezi ve çocukların sosyal ilişkiler kurabileceği bir yere taşınması için desteklenmesi planlanmıştır. Bunun özellikle çocukların arkadaşlık ilişkilerini geliştirmesi ve sosyalleşmeleri açısından önemli olduğu düşünülmüştür. Bu doğrultuda çocukların kendilerini ifade etme becerilerinin de gelişeceği düşünülmüştür.
8. Makro düzeyde ailenin yaşadığı bölgenin durumu göz önüne alındığında, bölgede yaşayan halkın refah düzeylerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu açık şekilde görülmüştür. Ayrıca özellikle bölgede yaşayan çocukların çeşitli sosyal faaliyetlere katılımının oldukça sınırlı kaldığı anlaşılmıştır. Çocuklara isnat edilen suç ile birlikte düşünüldüğünde çocukların serbest zaman etkinliklerine ilişkin makro düzey çalışmalarının faydası olacağı düşünülmüştür.
9. Ailenin (özellikle çocukların bakımını üstlenen anne Ş.T.'nin) çalışma sonrasında da ihtiyaçları olduğunda hangi devlet kuruluşuna veya sivil toplum kuruluşuna başvuracağını biliyor duruma gelmesinin uzun vadede aileye olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmüştür.

Koordinasyon - İletişim

Yapılan ilk iki görüşmenin ve ailenin ekolojik haritasının değerlendirilmesinin ardından ilk olarak çocukların devam ettikleri okul ile bir görüşme yapmak üzere randevu alınmıştır. Çocukların devam ettikleri okul ile yapılan görüşmeye okul müdürü ve bir rehberlik öğretmeni katılmıştır. Görüşmede öncelikle var olan durum hakkında bilgi verilerek çocukların durumları hakkında okuldan bilgi alınmış ve gerek okul idaresinin gerekse de rehberlik servisinin çocuklara yönelik farkındalık kazanması sağlanmıştır. Okul müdürünün büyük ağabey F. T.'yi tanıdığı ve zaman zaman kendisine özellikle kıyafet yardımı yaptığı bilgisi kendisi tarafından verilmiştir. Çocukların taşınmalı eğitimle devam ettikleri okulun değişmesi üzerine bu işbirliği yarım kalmış

fakat sonrasında yeni okulun idaresi ile de ayrıca bir görüşme yapılmıştır.

Bunun yanında ailenin çocukların eğitimine ilişkin ilk etapta çözülmesi gereken ekonomik sorunlarına ilişkin SHÇEK Ankara İl Müdürlüğü'ne M. T. ve F. T. için aynı nakdi yardım başvurusunda bulunması için aile desteklenmiştir. Her ne kadar danışmanlık tedbiri çerçevesinde M. T. ve A. T. merkezimize yönlendirilse de gerek yaş durumu, gerek ailesinin kendisini çalıştırma isteği, gerekse de evdeki üvey evlat olması nedeni ile aynı nakdi yardımın bir bölümünün F. T.'ye bağlanması teklifinin uygun olacağı düşünülmüştür. Bu müdahale ile F. T.'nin okul takibinin tarafımızca da daha kolay yapılabileceği ve ailenin çocuğu çalıştırmasının veya okula göndermemesinin önünün kesileceği düşünülmüştür.

Yukarıda verilen aile öyküsünden anlaşılacağı gibi ilk görüşmeler sırasında A. T., Ş. T. çiftinin biri A. T.'nin eski eşinden olmak üzere dört çocukları bulunmaktadır. Ayrıca Ş. T. kendileri ile çalışılmaya başlandıktan hemen sonra beşinci çocuklarını dünyaya getirmiştir. Ş. T. ile yapılan görüşmelerde özellikle aile planlaması konusunda bir farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda kendisinin en yakın ana çocuk sağlığı birimi ile irtibata geçmesi sağlanmıştır.

Çocuklarla kurulan güven ilişkisini takiben çocuklarla işledikleri iddia edilen suç üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Her iki çocuk da suçu kabullenmemekte ve bahçede oynarken yangını görüp kaçtıklarını ama çevrede sadece kendileri olduğu için suçun kendilerine atıldığını ifade etmektedirler. Çocuklarla yapılan görüşmelerde özellikle oturulan bölgede hiç arkadaşları olmaması,

sadece kardeşlerin birbirleri ile ilişkide olmaları gibi nedenlerin yaşanan süreçte oldukça olumsuz katkı sunduğu görülmüştür. Çocukların okulda arkadaşları varsa da okula taşınmalı eğitimle devam eden ve oturdukları bölgeden uzakta yaşayan bu çocuklarla okul saatleri haricinde arkadaşlıkların sürmesi imkansız görünmektedir. Bu noktada aileye çocukları ve kendileri için sosyal ilişkiler kurabilecekleri, çocuklarının arkadaş edinebileceği bir yere taşınmaları gerekliliği özellikle vurgulanmıştır. Daha önce baba A. T.'nin işi nedeniyle bu noktaya taşınan ailenin aynı kira karşılığı daha merkezi bir yerde oturabilecekleri, zorluk çekmeleri halinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından yardım alınabileceği kendilerine aktarılmıştır. Ayrıca baba A. T. ile yapılan görüşmelerde en kısa zamanda işini değiştirerek ailesinin yanına dönmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Baba A. T.'de bu konuda bizimle hemfikir görünmektedir ve evine yakın bir bölgede iş aracağını beyan etmektedir.

Vaka ile çalışmaya başlanıldığı dönemlerde bölgedeki SHÇEK'e bağlı toplum merkezi ile görüşmeler yapılmış ve bölge halkının ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine bilgilendirmelerde bulunmuş ve özellikle kaymakamlığın ilgisinin bölgeye çekilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Aile ile yapılan çalışmalarda, şu an birlikte çalışsak da kendilerinin ihtiyaç duymaları halinde başvurabilecekleri veya yardım alabilecekleri diğer kurum ve kuruluşlar hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Özellikle Sincan'da bulunan toplum merkezi, sağlık ocağı, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı ile nasıl ve ne için irtibat kurabilecekleri kendilerine aktarılmıştır.

Değerlendirme

Yapılan yaklaşık sekiz aylık süre ve müraacaatçıların buldukları yerlerde (İkamet adresi, iş adresi, okul) 12 görüşmeden oluşan çalışma sonucunda T. Ailesinde kayda değer olumlu gelişmeler sağlanmıştır. Öncelikle aile buldukları evden daha merkezi bir noktada başka bir gecekonduya taşınmışlardır. Burada gerek çocukların gerekse de anne Ş. T.'nin çevre halkı ile olumlu ilişkiler geliştirdiği görülmektedir. Çocuklardan F. T. ve M. T. için il müdürlüğünün bağlamış olduğu nakdi yardım ile çocukların düzenli olarak okula devamları sağlanmıştır. Özellikle okula gitmek konusunda tereddütleri olan ve baba tarafından da çalıştırılması mümkün görülen F. T. için geline bu nokta oldukça önemlidir. Ayrıca anne Ş. T. çocuklarının okul takiplerini yapmaya başlamıştır. Anne Ş. T. ilçedeki ana çocuk sağlığı merkezi ile görüşmüş ve sonrasında eşi ile de görüşerek tüplerini bağlatma yoluna gitmiştir. A. T.'de evden uzak ve sürekli başında bulunması gereken işini bırakarak bölgedeki bir mandırada işe girmiştir. Şu an için her ne kadar gece bekçiliği yapsa da en azından gündüzleri evde olması çocuklarının baba ile birlikte yaşaması anlamına gelmekte ve aile ilişkilerinin yeniden yapılandırması yolunda önemli bir adım olarak görülmektedir. Ailenin merkezde bir eve taşınması çocukların sosyal ilişkilerini arttırmış (yapılan ev ziyaretlerinde çocukların çoğunlukla komşuların çocuklarıyla bahçede veya ev sahiplerinin evinde oynadıkları gözlenmiştir) ve benzer bir suça yönelme risklerini azaltmıştır. Ayrıca ilçede bulunan toplum merkezi ve kaymakamlık işbirliği ile ailenin de yaşadığı köyde bir alan taraması ve ihtiyaç belirleme süreci başlatılmıştır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında özellikle çocuklarla yaşayan ve sorunların çoğu ile başa çıkması beklenen anne Ş. T.'nin ve çocukların problem çözme konusunda kendilerini oldukça geliştirdikleri görülmektedir. Çocukların kendilerini ifade etme becerilerinin artması, aile içi iletişimlerinin kalitesini de yükseltmiş bu da doğrudan ailenin bütün olarak problem çözme berileri üzerinde olumlu bir rol oynamıştır. Verilen destek ile birlikte Ş. T. yardım ihtiyacı olduğunda artık nerelere başvurabileceğini bilmektedir. Yapılan çalışmanın sonucuna bakıldığında gerek anne gerekse de çocukların kendilerini ifade etme becerilerinde ciddi bir yükselme söz konusudur.

Daha önce de bahsedildiği gibi anne Ş.T.'nin kendi kararı ile Sincan Aile Sağlığı Merkezi'ne başvurarak aile planlaması için önemli bir adım atması çalışmayı yürüten ekibe annenin ihtiyacı halinde artık nerelere başvuracağını öğrenmeye başladığını gösterse de öğrenme sürecinin kısa süreli değil sürekli devam eden bir süreç olduğu unutulmamalıdır.

Sonlandırma

Aile ile yapılan çalışmalarda gelinen noktada özellikle dördüncü aşamada yapılan planların büyük bölümü uygulamaya geçirilmiştir. Bu nedenle çalışma sonlandırılmış ve uzun aralıklarla (altışar aylık ve ailenin ikamet adresinde yapılacak izleme çalışmaları) izleme çalışması ekip tarafından planlanmıştır.

TARTIŞMA

Çocuk suçluluğuna bütüncül bir bakış getirildiğinde çocuğun kişisel özelliklerinin yanında aile ve çevreye ilişkin değişkenlerin çocuk suçluluğunda önemli

bir rol oynadığı bilinmektedir. Özellikle sosyal öğrenme kuramları çocuk suçluluğunda ailenin veya çevrede model alınan kişilerin çocukların suçu da öğrenme sürecinde oldukça etkili olduklarını ifade etmektedirler. Bunun yanında aile işlevlerindeki bozulmalar, ailenin ekonomik durumu gibi değişkenler de çocuk suçluluğu üzerinde önemli etkilere sahiptir. Yavuzer (2006: 125–162) aile faktörünü değerlendirirken çocuklarda hem sevgi eksikliğinin hem de aşırı sevginin çocuğun suça yönelmesinde risk faktörleri olduğunu aktarmıştır. Bunun yanında birlikte çalıştığımız ailede de görüldüğü gibi düşük gelir düzeyinin, ailenin düşük eğitim düzeyinin, ailedeki kişi sayısı ve olumsuz konut durumunun da çocuk suçluluğu üzerindeki etkileri gösterilmiştir (Yavuzer, 2006: 125-162).

Yapılan yaklaşık sekiz aylık süre ve müraaatçıların buldukları yerlerde (İkamet adresi, iş adresi, okul) 12 görüşmeden oluşan çalışma sonucunda temel olarak ekolojik sistem perspektifi ve teorik olarak ekolojik sistem perspektifinden yararlanılmıştır. Sosyal hizmet vakalarının değerlendirilmesinde mikro, mezo ve makro düzey sistemler ve bunların kendi aralarındaki etkileşimlerini adres gösteren ekolojik sistem perspektifinin özellikle suça yönelen çocuklar ile çalışmadaki etkinliği literatürde gösterilmektedir (Unemoto, Baker, Helm, Miao, Goebert ve Hishinuma, 2009).

Vaka bu teorik çerçevede ele alındığında, çocukları ve aile bireylerini bireysel olarak değerlendirdikten sonra aile sistemi ve ailenin yaşadığı problemlerin çözümünde etkisi olacak sağlık, okul, sosyal yardım sistemleri ve aile sisteminin ilişkileri analiz edilmiş ve ailenin bu sistemlerle ilişkilerinin

düzenlenmesi, ailenin ihtiyaç duyduğu hizmetlere ulaşması için güçlendirilmesi yoluna gidilmiştir. Vaka sunumunun değerlendirme bölümünde de belirtildiği gibi aileye verilen destekle özellikle anne Ş. T. problem çözme konusunda oldukça olumlu adımlar atmıştır. Çalışmanın hiçbir aşamasında aile için aile yerine karar verilmemiş, alınan tüm kararlar aile bireyleri ile birlikte alınmış, değişimi hedefleyen tüm planlar aile ile birlikte yapılmıştır (Ş. T.'nin aile planlamasına karar vermesi, babanın iş değişikliği, ailenin yeni bir eve taşınması gibi). Çalışma planlanırken ve uygulanırken ailenin, müdahale sürecinin sonunda artık yaşamlarındaki sorunlara yönelik farkındalık kazanmış ve yaşamlarını değiştirme gücü olan bireyler haline gelmeleri temel amaç olarak konulmuştur. Bu anlamda sosyal çalışmacı sadece yardım götüren ve aile de sadece yardım alan biçiminde tanımlanmamış ve sürecin tamamında aile ile işbirliği ve ailenin problem çözme becerilerinin artırılması temel alınmıştır.

Bunların yanında bu tür çalışmalarda aile ile çalışan ekibin ofisinde değil de ailenin yaşadığı, çalıştığı yerlerde ve tüm değişkenleri gözleyerek yapılması özel önem taşımaktadır (Fraser, 1996). Bu doğrultuda aile ile yapılan tüm çalışmalarda ailenin ikamet adresleri, baba A. T.'nin işyeri, çocukların devam ettikleri iki farklı okula da gidilerek tüm çalışma buralarda yürütülmüştür.

Yapılan çalışmanın en büyük eksikliği baba A. T.'nin çalışma koşullarından dolayı sürece yeterli katılımının sağlanamaması olarak gösterilebilir. Her ne kadar baba A. T. ile çalıştığı iş yerinde bir görüşme yapıldı ise de sürecin tamamında baba ile sayısal olarak çok fazla görüşülememiştir.

Sürecin tamamına bakıldığında bir ekolojik sistem perspektifinin suça yönelen çocuk ve çevresi ile çalışmada sosyal hizmet uzmanına çok önemli bir teorik zemin sunduğu ve pratikte yaratılacak değişimin önemli anahtarlarından biri olduğu açıkça görülmektedir. Özellikle bundan sonra gerek tarafımızdan yapılacak çalışmalarda gerekse de Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde danışmanlık tedbiri verilen çocuklarla yapılacak çalışmalarda bu vaka çalışmasında da görüldüğü üzere aileyi, okulu ve diğer sistemleri çalışmanın içine katmanın önemi literatür desteği ile bir kez daha gösterilmeye ve tartışılmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

Acar, Y. B., & Acar, H. (2002). Sistem kuramı- Ekolojik sistem kuramı ve sosyal hizmet: Temel kavramlar ve farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1), 29-35.

Chung, S. W., & Pardeck, J. T. (1997). Treating powerless minorities through an ecosystem approach. *Adolescence*, 32, 625-635.

Çocuk Koruma Kanunu (2005). T. C. Resmi Gazete, 25876, 15.07.2005.

Danışmanlık Tedbir Kararlarının Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ (2008). T. C. Resmi Gazete, 27035, 25.10.2008.

Erkan, R., Bağlı, M., Sümer, F., & Ünver, M. (2001). Sosyal Çevrenin Sokak Çocukluğuna ve Çocuk Suçluluğuna Etkisi: Diyarbakır Örneği. In Kırımsoy, E. (Ed.). 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu. (pp: 51-78). Ankara: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayınları.

Fraiser, M. W. (1996). Aggressive behavior in childhood and early adolescence: An ecological developmental perspective on youth violence. *Social Work*, 41, 347-361.

Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Aile Danışma

Merkezleri Yönetmeliği (2007). T. C. Resmi Gazete, 26666, 07.10.2007.

Unemoto, K., Baker, C. K., Helm, S., Miao, T. Goebert, D. A., & Hishinuma, S. E. (2009). Moving Toward Comprehensive and Sustainability in a Social Ecological Approach to Youth Violence Prevention: Lessons from the Asian/Pacific Islander Youth Violence Prevention Center. *American Journal of Community Psychology*, 44, 221-232.

Yavuzer, H. (2006). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.